

■ VICTOR PARHON

Interferențe ale teatrului profesionist cu teatrul de amatori

Desprinzându-se din teatrul de amatori și diferențiindu-se tot mai mult de acesta, nu numai prin dobîndirea statutului său de breaslă, ci și prin dobîndirea unei autonomii estetice, ca urmare a continuei dezvoltări și perfecționări a mijloacelor de expresie proprii artei dramatice, teatrul profesionist nu și-a putut pierde, totuși, puternicele sale legături cu teatrul de amatori. Cu sau fără conservator, la noi ca și aiurea, artiștii profesioniști s-au recrutat de multe ori din rîndurile amatorilor, pe alte meleaguri înregistrîndu-se și azi fenomenul profesionalizării unor întregi trupe de amatori, odată cu autorii care le furnizează textele și cu regizorii care le pun în scenă. Uneori, schimbarea statutului profesional al acestor trupe e determinată chiar de prezența unor artiști profesioniști, care nu-și pot realiza intențiile artistice în condițiile impuse de teatrul comercial. Finalmente, vectorul acestei mișcări este tot de la teatrul de amatori la teatrul profesionist (vezi Off-Broadway și Off-Off-Broadway, producția teatrelor regionale etc.), validarea socială a experimentului tinzînd să-l instituționalizeze.

La noi, concomitent cu profesionalizarea unor artiști proveniți din rîndurile amatorilor — proces ce se desfășoară în cadrul unui învățămînt superior de artă —, se desfășoară și o activitate creatoare, dinspre profesioniști către amatori, ce nu-și propune numai să experimenteze sau să modifice structural statutul amatorilor, ci să-i ajute efectiv în atingerea unor cote artistice superioare, cu mij-

loacele care le sînt proprii lor, amatorilor. Sigur că se produc totuși modificări esențiale, mai ales la nivelul concepției spectacolului și al mijloacelor regizorale cu care este edificat, dar și la nivelul interpretării actricești propriu-zise, care, altfel îndrumată și supravegheată, ajunge la alte rezultate. Spectacolele amatorilor care beneficiază de aportul regizorilor profesioniști (uneori și al scenografilor) sînt, adeseori, expresia acestor interferențe. (Ele sînt cu atît mai evidente, dar și de o altă factură, în spectacolele în care unul dintre roluri, de obicei al protagonistului, e susținut de un actor profesionist, invitat în reprezentație.)

Cîtă vreme numărul unor astfel de spectacole teatrale a fost extrem de mic, iar audiența lor foarte redusă, ca urmare a caracterului cu totul sporadic al colaborării profesioniștilor cu amatorii, ele nici nu s-au impus ca o realitate teatrală specifică, demnă să rețină atenția criticii teatrale. Odată însă cu apariția teatrelor populare, la început în orașe care nu dispuneau de instituții teatrale profesioniste (primele teatre populare se înființează în 1964, la Turnu Severin, Rîmnicu Vilcea, Mediaș, Lugoj, Sighetul Marmației și Buzău), se crează și un cadru organizat al acestei colaborări, care e astfel impulsionată, în consens cu cerințele generale și obiectivele fundamentale ale politicii noastre culturale. Începe să se schimbe și anvergura repertorială a acestor colective de amatori, care, pe lîngă piese de actualitate într-un act, abordează acum cu mai mult curaj titluri de referință din dramaturgia noastră cla-

sică ori chiar din cea universală, de la Cehov și Ibsen la O'Neil. Participarea profesioniștilor e încă sporadică și nu dă întotdeauna rezultatele scontate, dar încep să se producă și colaborări de valoare, cu caracter de continuitate și cu realizări notabile în plan estetic, datorate lui Dan Radu Ionescu la Lugoj, lui D. D. Neleanu la Râmnicu Vilcea, lui Constantin Codrescu la Mediaș și apoi la Buzău, prezența animatorului teatral spunându-și de fiecare dată cuvântul în orientarea repertoriului și în adecvarea lui la posibilitățile trupei, care-și formează concomitent un public din ce în ce mai numeros și mai entuziast. Se ajunge curând la un număr de 16 teatre populare și, nu peste multă vreme, la 36.

Înființarea teatrelor muncitorești, acestea beneficiind de același regim de colaborare cu profesioniștii, în cadrul puternic stimulativ al Festivalului național „Cîntarea României”, marchează o nouă etapă, titlul de teatru popular sau muncitoresc acordându-se acum unui mare număr de colective artistice, de pe platforme industriale ale țării, dar și din mediul rural, astfel încît numărul teatrelor populare și muncitorești la începutul anului 1985 ajunge la 92. Nu sînt și nu pot fi, toate, de aceeași valoare, unele par chiar pripit înființate, față de obligațiile lor statutare (stagione permanente, cu cel puțin 2—3 premiere), dar toate beneficiază de condiții de colaborare cu artiștii profesioniști, colaborare care n-a întîrziat să-și arate roadele, chiar dacă ele sînt încă departe de posibilitățile reale existente în acest domeniu.

Au colaborat și colaborează astăzi cu teatrele populare și muncitorești, muncind efectiv, cu perseverență și dăruire, la edificarea spectacolelor, un număr impresionant de artiști profesioniști, din toate generațiile. Să amintim doar cîteva nume, dintre cele care s-ar putea da: artiștii emeriți Dina Cocea, Constantin Moruzan, Paul Stratilat, Ion Lucian, Gheorghe Leahu, regizorii Ion Cojar, Constantin Dinischiotu, Călin Florian, Cristian Murteanu, Petre Popescu, Valentina Balogh, actorii Victor Moldovan, Paul Ioachim, Nae Gh. Mazilu, Constantin Fugașin, Lucian Temelie, Eusebiu Ștefănescu, Ovidiu Grama, Iancu Lucian, Nicu Simion, Paul Chiribuță și, nu în ultimul rînd, cîteva dintre cei mai importanți reprezentanți ai noii generații de regizori, începînd cu Alexa Visarion, Tudor Mărăscu, Nicoleta Toja, Mircea Cornișteanu, Florin Fătuțescu, Matei Varodi, Silviu Purcărete, Mihai Lungeanu și alții.

O importanță deosebită o prezintă faptul că mișcarea teatrală de amatori —

mai ales cea care se desășoară în cadrul teatrelor populare și muncitorești — primește un sprijin substanțial atît din partea dramaturgilor, cit și a criticilor și istoricilor de teatru, a profesorilor de la Institutul de artă teatrală și cinematografică „I. L. Caragiale”. Prezenți în juriile festivalurilor de teatru ale amatorilor, inclusiv la secțiunea dedicată lor în marele Festival național „Cîntarea României”, oamenii de teatru participă efectiv la dezbaterile ce au loc pe marginea spectacolelor văzute, dezbateri la care iau parte realizatorii acestora, animă colocvile și întîlnirile cu caracter metodic organizate pentru instructorii și interpreții formațiilor, își spun cuvîntul în orientarea și direcționarea generală a repertoriului jucat de amatori. Ei contribuie astfel la lărgirea audienței spectacolelor în rîndul publicului, la consolidarea prestigiului întregii mișcări teatrale de amatori, asigurînd totodată manifestărilor care au loc elevația proprie actului de cultură teatrală. Printre cei mai importanți dramaturgi, legați sufletește de mișcarea teatrală de amatori, se numără astăzi Paul Everac, Dan Tărchilă, Tudor Popescu, Theodor Mănescu, Virgil Stoescu, Ion Băieșu, I. D. Sirbu, Dumitru Solomon, Ștefan Berciu, Radu F. Alexandru, Mihai Ispirescu, George Genuiu, care, nu întîmplător, sînt și autorii a numeroase piese într-un act, dintre cele mai apreciate de artiștii amatori. Să amintim și cîteva dintre profesorii Institutului de teatru deseori prezenți în mijlocul amatorilor, precum Ileana Berlogea, Ion Toboșaru și Virgil Brădăteanu, neuitînd nici numele unor critici ca Valentin Silvestru, Natalia Stancu, Margareta Bărbuță, Virgil Munteanu, Miruna Ionescu, Stelian Vasilescu, nu numai observatori, ci și îndrumători și animatori ai teatrului de amatori. Mai trebuie spus că, în ultimii ani, teatrele populare și muncitorești au primit și un important sprijin material din partea teatrelor profesioniste, la realizarea decorurilor și costumelor precum și a iluminatului scenic, Teatrul Național din București sprijinind, de exemplu, teatrele muncitorești de la I.C.T.B. (Întreprinderea de confecții și tricotaaje București) și de la Combinatul poligrafic „Casa Școlii”, iar Naționalul craiovean dînd același sprijin teatrelor populare din Râmnicu Vilcea, Caracal și Slatina. Toate acțiunile și manifestările culturale de amploare ale teatrelor populare și muncitorești au beneficiat de un permanent sprijin din partea Asociației oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale (A.T.M.), preocupată de extinderea și diversificarea formelor de colaborare ale profesioniștilor cu amatorii.

În spiritul acestor preocupări, A.T.M. a inițiat, la finele anului 1984, la Slobozia, cu concursul Comitetului județean pentru cultură și educație socialistă Ialomița și al președintelui său, Gheorghe Antonescu, prima manifestare de cultură teatrală dedicată studierii interferențelor teatrului profesionist cu teatrul de amatori, complexitatea problemelor ridicate de colaborarea lor având importante consecințe de ordin teoretic și practic. Oamenilor de teatru invitați la această manifestare li s-a oferit un eșantion de spectacole ale amatorilor, concomitent cu prezentarea unui set de spectacole profesioniștii pe scenele din localitate. Publicul — pentru că și la Slobozia s-a format în ultimii ani un public de teatru — a putut să participe și la unele și la celelalte și să-și spună apoi cuvântul, în colocviul final. Dintre spectacolele prezentate de amatori, s-au bucurat de succes îndeosebi **Domnișoara Nastasia** de G. M. Zamfirescu, în regia lui Constantin Moruzan, la Teatrul muncitoresc din Urziceni (reprezentare distinsă cu premiul I pe țară și cu titlul de laureat, la cea de-a IV-a ediție a Festivalului național „Cintarea României”) și **Tache, Ianke și Cădir** de Victor Ion Popa, montată mai de curând de Ovidiu Grama, la Teatrul popular din Slobozia. S-a analizat cu pertință, într-un constructiv spirit critic, calitatea realizării artistice a celor două spectacole, s-au evidențiat talentele actoricești de care dispun cele două colective, au fost luate în discuție proiectele lor repertoriale, modalitățile de contact cu publicul pe care le practică. S-au preconizat noi forme de colaborare posibile și s-a evidențiat necesitatea unor planuri de perspectivă mai cuprinzătoare, în care să fie implicați toți factorii educaționali și toate forțele artistice ale județului.

În colocviu s-au prezentat și câteva referate, trasind posibilele jaloane ale discuției, schițându-se aria problematică supusă investigației, atât în scopul unor binevenite clarificări teoretice, cât și în scopul găsirii unor metodologii de lucru capabile să răspundă noilor cerințe ale acestei colaborări, de care să poată beneficia toate teatrele populare și muncitorești, și nu numai ele, ci și celelalte formații teatrale de amatori din țară, al

căror număr, potrivit statisticilor existente, este astăzi de circa 8 000.

Au fost avansate puncte de vedere și ipoteze de lucru rezultând dintr-o bogată experiență artistică în rîndul formațiilor teatrale de amatori (Dina Cocea, Tudor Popescu, Constantin Dinischiotu, Constantin Fugașin), s-a înfățișat un tablou cuprinzător și realist al stadiului actual al dezvoltării mișcării teatrale de amatori (Victor Parhon și Gheorghe Antonescu), și-au spus cuvîntul interpreți amatori de valoare (ca Silvia Pelea, de la Teatrul muncitoresc din Urziceni) și instructori animatori ai formațiilor (ca Radu Vătafu, de la Teatrul muncitoresc din Roman, județul Neamț, prof. Anatol Pavlovski, de la Teatrul muncitoresc din Urziceni, și prof. Nicolae Grigorescu, de la Teatrul popular din Slobozia), subliniindu-se importanța culturală și educativă a activității teatrale de amatori, atât pentru public cit și pentru cei care o practică.

În emoționantul său cuvînt, prof. univ. Ion Zamfirescu s-a referit pe larg la rolul cultural al amatorilor, ca educatori ai colectivităților în care trăiesc. Ținînd cont de importanța pe care o capătă teatrul de amatori astăzi, de continua extindere a colaborării profesioniștilor cu amatorii, precum și de multitudinea problemelor ridicate, artista emerită Dina Cocea, președinte al A.T.M., a propus înființarea unei secții distincte în cadrul asociației, care să asigure soluționarea optimă a diverselor aspecte pe care le implică o colaborare cu caracter de continuitate, într-o strategie culturală de perspectivă. Înceind lucrările colocviului, Valentin Silvestru a remarcat adecvarea acestuia la scopul propus, oferind o posibilitate de reflecție colectivă asupra unui cîmp problematic de interes major, subliniind totodată înaltele responsabilități pe care și le asumă interpretii și instructorii lor, în condițiile în care teatrul de amatori a devenit o școală de civilizație socialistă.

E neîndoiește că instituționalizarea acestei manifestări de cultură teatrală, care s-a bucurat de o excelentă organizare, nu poate decît să servească țelurilor comune ale teatrului profesionist și ale teatrului de amatori, în procesul educației multilaterale a maselor de oameni ai muncii.